

Список використаних джерел

1. Платонов К.К. Структура и развитие личности. – М.: Наука, 1986. – 254 с.
2. Сидоренко, Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Речь, 2000. – 350 с.
3. Суходольский, Г. В. Основы психологической теории деятельности / Г. В. Суходольский. – Л. : ЛГУ, 1988. – 168 с.

**АНАЛІЗ СУБ'ЄКТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ
ПОЛЬСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ ДО СЕБЕ
ЯК ГРОМАДЯН СВОЄЇ ДЕРЖАВИ**

Шмиглюк Оксана

асистент кафедри соціальної та
практичної психології

Зарицька Богдана

студентка 3 курсу
ЖДУ імені Івана Франка

У сучасний період радикальних трансформацій в суспільстві – змінюється людське ставлення до оточуючого світу, до досвіду попередніх поколінь та стратегій самовизначення особистості в цілому. Така тенденція стверджує, що діяльність людини, її прагнення до здійснення життєвих цілей відповідають критеріям сучасних форматів, спрямованих на подолання негативних наслідків культурного, політичного та соціального впливу в усіх сферах життя суспільства. А тому проблема формування феномену самосвідомості та національної самосвідомості особистості стала об'єктом вивчення представниками різних психологічних концепцій, які споглядали на особистість не лише як розумну істоту, а й високоморальну, духовно багату, яка розуміє сенс свого життя і вірить у можливість здійснення власних цілей, цілеспрямовано і активно працює заради більш повної професійної та особистісної самореалізації.

Усвідомленням себе як представника певної національної спільноти нерозривно пов'язано зі становленням феноменів самосвідомості та національної самосвідомості. Історично склалося, що представники польської національності тривалий час виборювали право автономії власної держави, а тому динаміка формування національної самосвідомості польського народу стрімко зростала. Така тенденція викликала науковий інтерес до проблеми суб'єктивного ставлення поляків до себе як громадян своєї держави

у контексті формування національної самосвідомості у юнацькому віці. Ще у 19 столітті значної уваги у вивченні феномену самосвідомості, у контексті пізнання самого себе, приділяв У.Джеймс, який наголошував, що самосвідомість – процес пізнання самого себе, який проявляється у структурі компонентів «Я – суб'єкт»(та особистість, яка пізнає себе) та «Я –об'єкт»(психологічні особливості, які спрямований процес пізнання) [1, С. 343].

У своїй теорії Р.Бернс пояснює формування феномену самосвідомості через «Я-концепцію» сукупність установок на себе. Він виокремлює три головні елементи установок: «образ Я» - уявлення індивіда про самого себе (когнітивна складова), самооцінка - афективна оцінка цього уявлення, яка може характеризуватися різним ступенем емоційної вираженості, оскільки конкретні риси «образу Я» можуть викликати більш-менш сильні емоції пов'язані з їх прийняттям або засудженням (оціночна складова) і потенційна поведінкова реакція, тобто ті конкретні дії, які можуть бути викликані «образом Я» і самооцінкою (поведінкова складова) [3, С.420].

Цікаве пояснення та вивчення даної проблематики спостерігається у роботах Г. Олпорта, який стверджує, що самосвідомість нерозривно пов'язана з поняттям «пропріум» (prorgium від латинського - особиста власність). «Пропріум» — це сукупність всіх сторін особистості, її внутрішня єдність. Г. Олпорт виокремлює ряд аспектів, які беруть участь в розвитку «пропріума» впродовж всього життя індивіда. Кінцевим результатом їх розвитку стає сформована цілісність «Я» як об'єкт суб'єктивного пізнання. [2, С. 286].

Серед вітчизняних корифеїв активним дослідженням проблематики формування самосвідомості займалась О.А. Белобрикіна, яка у межах власної психологічної концепції стверджувала, що формування даного феномену залежить самосмислової сфери особистості, її динаміки розвитку. Також О.А. Белобрикіною були виокремлені підструктури самосвідомості (емоціонально-оцінюючий компонент; вольовий компонент; когнітивний) і самосмислової сфери особистості (первинний (цілісний) образ Я; спільна самооцінка; первинна Я-концепція; часткова самооцінка; сукупність Я-образів (їх диференціація, змістовно-сміслові насичення, рухливість, пластичність і ієрархія); глобальна Я-концепція; самосвідомість) [4, С.37]. Дослідниця В.С. Мухіна напроти розуміє самосвідомість – як цілісну структуру, яка склалася у ході розвитку історії та процесу соціалізації, і безперечно властива кожній особистості. Автор вважає, що існують

ланки феномену самосвідомості, які формуються у кожного індивіда незалежно від етнічної приналежності та соціальної ситуації розвитку. Цінності, що входять до змісту структурних ланок самосвідомості, переживаються людиною як унікальні особистісні потреби [5, С.180].

Іншого значення набуває вивчення проблематики «національної самосвідомості», яке у свою чергу характеризує етнічне самопізнання та ставлення до себе як представника конкретної нації. Серед російських дослідників нашого часу Л.М. Ондар також не відокремила національне та етнічне, зазначаючи, що національна самосвідомість — це несвідоме та свідоме віднесення людиною себе до певної етнічної спільноти та регулює поведінку індивіда в соціумі, є образом етнічного «Я», етнічної самооцінки, національні диспозиції, вчинків, дій та стереотипів особистості в цілому [6, С. 200].

За експериментальними дослідженнями Л.М.Співак було зафіксовано, що становлення національної самосвідомості значною мірою залежить періоду розвитку особистості, адже за її теорією юнацький вік є сенситивним віком для формування даного феномену. Головним чинником формування почуття національної приналежності до власного народу є когнітивний компонент особистості, який включає: національну саморефлексію та національне самоусвідомлення. [7, С.372 -378].

У іншій концепції дослідниця О.В.Гора визначила, що саме освітнє середовище сучасних закладів освіти, які включають підготовку студентів до ретрансляції культури власного народу у своїй майбутній професійній діяльності й побуті, самостійну роботу студентів у діагностиці власних національних інтересів та вподобань, оцінку соціально значущих подій, символів і артефактів. Така тенденція на її думку зумовлена домінуючим впливом когнітивної емоційно - ціннісної компонентів національної ідентичності. [8, С. 97-101]

У перспективі власного дослідження ми мали на меті дослідити особливості суб'єктивного ставлення поляків юнацького віку до самих себе як громадян своєї держави. Для діагностики даного значення ми використали метод керованого асоціативного експерименту, у ході якого досліджуваним пропонувалось надати 5 слів стимулів на слово стимул «я – поляк». Дане дослідження проводилося анонімно, досліджувані вказали лише вік та національність.

Процедура обробки даних здійснювались у декілька етапів:

1. Вивчення асоціацій, які були виділені респондентами;

2. Кількісний аналіз отриманих даних;
3. Контент – аналіз отриманого масиву даних;
4. Кількісний аналіз вказаних категорій асоціацій
5. Якісний аналіз отриманих даних.

В результаті дослідження було виявлено переважаюче змістове наповнення поняття «я поляк» представниками польської національності юнацького віку. Серед найбільш повторюваних асоціацій виділено 11: «традиційний», «активний», «католицизм», «працьовитий», «Євросоюз», «релігійний», «архітектура», «стажування» «комбінатор», «неочікуваність», «розумний».

Така тенденція свідчить, що представники даної етнічної приналежності є досить експресивними та відкритими особистостями, є досить активно задіяними у інтерактивних видах діяльності та мають дисципліновану поведінку, яка сформована в процесі сімейного виховання. Такі якості певною мірою допоможуть активно займатися громадською діяльністю: формувати культуру власного міста, створювати соціальні проекти та мотивувати молодь до самовдосконалення.

В результаті контент – аналізу було виокремлено наступні типи асоціацій: асоціації, пов'язані з позитивними якостями особистостями, асоціації, пов'язані з негативними якостями особистості, асоціації, пов'язані з релігійною приналежністю, асоціації, пов'язані з пам'ятками культури та громадськими організаціями.

Наступним етапом аналізу було проведення методики суб'єктивного шкалювання, в якій представники польської національності, за допомогою зведеної семантичної матриці даних співвіднесли найбільш значимі асоціації з собою як громадян своєї держави: комбінатор, традиційний, працьовитий, Євросоюз. Закономірність значимості даних понять полягає в тому, що поляки, які займаються професійним або творчим видом діяльності здатні синтезувати декілька підходів та створювати дійсно якісний продукт. У даному випадку це можуть бути креативні ідеї, новий стиль у виконанні конкретних завдань, соціальні проекти. Традиційність поляків проявляється у шанобливому ставленні до власних звичаїв та традицій, потребі в афіліації до власного народу, прагненні орієнтуватись на етнокультурні цінності своєї нації. Така тенденція зумовлена цілісністю та усталеністю «Я – образу» особистості та наявним почуттям гідності та самоідентифікації. За виокремленим поняттям – працьовитий, можна стверджувати про наявність високого рівня волевих якостей, бажання до самореалізації та схильності до кар'єрного росту. Така тенденція зумовлена впливом

соціального виховання, особливостями професійної та творчої діяльності, внутрішніми мотивами до самоствердження. Асоціація – Євросоюз свідчить про сприйняття політичної ситуації в країні та вступу країни до Євросоюзу 2004 року. Дана ситуація істотно впливає на розвиток цілісності країн Європи та співпраці її народів, що підвищує рівень національної та міжнаціональної самосвідомості.

Отже за аналізом даних наукових досліджень феноменів самосвідомості та національної самосвідомості можна виокремити універсальний характер даних понять, їх багаторівневий взаємозв'язок з різними структурними компонентами особистості, домінуючий вплив на психологічний стан особистості, його зовнішню (соціальну) активність, формування етнічної ідентичності та усвідомлення власної приналежності до конкретної нації. Більшість зарубіжних (У. Джеймс, Г. Олпорт, Р.Бернс) та вітчизняних (О.А Білобрюкіна, Л.М Ондар, В.С. Мухіна, Л.М.Співак, О.В.Гора) вчених психологів, у своїх дослідженнях виокремили компонент Я-концепції, який зумовлює активність людини у ході особистісного самопізнання, визначено головні компоненти установок особистості, що впливають на формування самосвідомості. За результатами проведеного дослідження суб'єктивне ставлення поляків до себе як громадян своєї держави визначається наявністю внутрішньої мотивації до професійного зростання, самоствердження та самореалізації як спеціаліста у обраній галузі знань. Варто зазначити, що представники даного етносу вважають: важливою цінністю є шанобливе ставлення до релігії та культурної спадщини власного народу, що свідчить про наявність відчуття власної гідності, прояву патріотизму та злагожденості у відносинах зі своїми співвітчизниками.

Список використаної літератури

1. Джеймс У. Личность . Психология личности. Тексты. / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А.Пузырея. – М.: Издательство МГУ, 1982. – 343 с
2. Олпорт Г. Становление личности: Избранные труды / Г.Олпорт [Пер. с англ. Л.В. Трубицыной и Д.А. Леонтьева]; под общ. ред. Д.А. Леонтьева. М.: Смысл, 2002. - 286 с.
3. Бернс Р. Психология самосознания: Хрест. (Что такое Я-концепция) / Бернс Р. / под. ред. Д.Я. Райгородский. - Самара: Бахрах-М, 2003. - 420 с.
4. Белобрыкина О.А. Психологические условия и факторы развития самооценки личности на ранних этапах онтогенеза: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. психол. наук : 19.00.01 / Белобрыкина О.А. – Н., 2000. – 37 с.
5. Мухина В.С. Феноменология развития и бытия личности. / Мухина В.С. – М.; Воронеж: Института практической психологии: МОДЭК, 1999. – 180 с.

6. Ондар Л.М. Взаимосвязь структурных компонентов национального самосознания личности на примере тувинских подростков. дисс. канд. психол. наук: / Л.М. Ондар. — Красноярск, 2006. — 200 с;
7. Співак Л.М. Особливості становлення когнітивного компонента у структурі національної самосвідомості студентів - майбутніх корекційних педагогів / Л. М. Співак // Актуальні питання корекційної освіти. - 2012. - Вип. 3. - С. 372-378
8. Гора О.В. Освітнє середовище як фактор формування національної ідентичності студентів вищих навчальних закладів / О.В.Гора // // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки . - 2011. - Вип. 8(1). - С. 97-101

РЕФЛЕКСІЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ СІЛЬСЬКИХ ТА МІСЬКИЙ ШКІЛ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Шмиглюк Оксана

асистент кафедри соціальної
та практичної психології

Жмурко Валентина

студентка 3 курсу соціально-
психологічного факультету

Виходячи із практичної значущості та наукового інтересу, поняття рефлексія є одним із фундаментальних у психології. Рефлексія (від лат. звернення назад, відображення) – аналіз власного стану, міркування, сповнене сумніви, протиріч, самоаналіз, осмислення, оцінка передумов, умов і перебіг особистісної діяльності, внутрішнього життя. Саме поняття рефлексії зародилося у філософії та характеризувало процес роздумів людини про те, що відбувається в його власній свідомості [1]. Сфера трактування рефлексії, як категорії, суттєво розширилась: вона активно використовується не тільки на філософському рівні, але й на загальнонауковому, в експериментальній та теоретичній психології.

Дослідженню даної проблеми присвячені роботи багатьох науковців Богоявленская Д.Б., Гильбух Ю.З., Цукерман Г. А., Музика О.Л., Барко В.І., Дмитренко Н., Дружинин В.Н., Захарова А.В., Леонтьев Д.А., Моляко В.О., Платонов К.К., Роменець В.А., та інші. Вчені спробували звести до єдиного основні психологічні дані рефлексивних процесів, які були наведені в роботах Л.С. Виготського, В.В. Давидова, А.П. Петровського та інших вітчизняних психологів. Вони говорять про те, що феномен